

Rejent * rok 12 * nr 6(134)
czerwiec 2002 r.

Z kart historii notariatu

Franciszek Jakubowski – notariusz Wolnego Miasta Krakowa. Przyczynek do dziejów krakowskiego notariatu w XIX wieku

Historia notariatu krakowskiego nie stanowiła dotychczas zbyt często przedmiotu badań i zainteresowań naukowych, choć niewątpliwie zasługuje na to zarówno sama instytucja, jak i tworzący ją ludzie. Nie brakowało wśród nich postaci ciekawych, barwnych, zasłużonych dla miasta i regionu, dziś często niesłusznie zapomnianych, jak np. Franciszek Jakubowski, rozpoczynający karierę notarialną w czasach istnienia Wolnego Miasta Krakowa¹.

Utworzone w 1815 roku, na mocy traktatu dodatkowego kongresu wiedeńskiego: „Wolne, niepodległe i ściśle neutralne Miasto Kraków wraz z Okręgiem”² odziedziczyło w zakresie prawa oraz organizacji sądownictwa ustawodawstwo wprowadzone na tych terenach w okresie ich krótkiej przynależności do Księstwa Warszawskiego³. W dziedzinie organizacji no-

---

¹ Wybrane sylwetki notariuszy Wolnego Miasta Krakowa oraz z okresu autonomii galicyjskiej: I. H o m o l a - S k a p s k a, *Z dziejów krakowskiego notariatu w okresie autonomii galicyjskiej*, [w:] *I Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Księga Pamiątkowa*, Poznań-Kluczbork 1994, s. 49-52.

² W. M. B a r t e l, *Ustrój i prawo Wolnego Miasta Krakowa (1815-1846)*, Kraków 1976, s. 13.

³ Po zwycięskiej kampanii 1809 r. utworzone zostały nowe departamenty galicyjskie, w tym Departament Krakowski.

tariatu obowiązywała na terenie Krakowa od 1810 r. francuska ustawa notarialna z dnia 16 marca (25 ventôse) 1803 r., która w okresie istnienia Wolnego Miasta uległa tylko niewielkim zmianom⁴, co więcej, utrzymana została także po wcieleniu Krakowa do Austrii w 1846 r. Dopiero w 1859 r. na terenie Galicji i Wielkiego Księstwa Krakowskiego weszła w życie austriacka ustawa notarialna z 1855 r.⁵ Dzieje krakowskiego notariatu z czasów Księstwa Warszawskiego, a także z okresu istnienia Wolnego Miasta wciąż czekają na pełne opracowanie⁶. Na przypomnienie zasługują także notariusze krakowscy z okresu Rzeczypospolitej Krakowskiej. Niektórzy z nich rozpoczęli karierę zawodową w czasach Księstwa Warszawskiego i zawód notariusza wykonywali przez następne lata⁷. Część notariuszy Rzeczypospolitej, a wśród nich Franciszek Jakubowski, któremu poświęcony został niniejszy tekst, spełniała swe czynności także po 1859 r. pod rządami austriackiej ustawy notarialnej, kontynuując dobre tradycje notariatu z czasów Wolnego Miasta Krakowa.

Sylwetka Franciszka Jakubowskiego, wieloletniego notariusza krakowskiego, szczególnie zasługuje na ocalenie od zapomnienia. Był nie tylko notariuszem rejestrującym w swych aktach istotne przejawy życia prawnego regionu, z którym był związany, lecz także poetą, dramaturgiem, społecznikiem zasiadającym w Radzie Miejskiej Krakowa, aktywnym uczestnikiem wszystkich zrywów narodowych I połowy XIX stulecia. Ścisłe związany z Krakowem, poświęcił mu całe życie, działając zarówno w czasach istnienia Wolnego Miasta, jak i później. Wśród nielicznej grupy notariuszy krakowskich, choć szczególnie zasłużony, nie był wyjątkiem

---

⁴ M.in. w 1826 r. wprowadzono nowe stawki wynagrodzeń za czynności notarialne: Uchwała Senatu Wolnego Miasta Krakowa z dnia 5 maja 1826 r., Dziennik Rozporządzeń Rządowych Wolnego Miasta Krakowa 1826, nr Dziennika Głównego Senatu 349.

⁵ S. M u c z k o w s k i, *Austriacka ustawa notarialna z dnia 25 lipca 1871 r. historycznie i porównawczo objaśniona*, Kraków 1887, s. 106.

⁶ Przegląd wybranej literatury poświęconej notariatowi Księstwa oraz Rzeczypospolitej Krakowskiej m.in. D. M a l e c, *Notariat w Departamencie Krakowskim Księstwa Warszawskiego oraz w Rzeczypospolitej Krakowskiej*, Czasopismo Prawno-Historyczne (dalej: CPH), t. LIII, 2001, z. 2, s. 185-202.

⁷ Np. W. Olearski, notariusz w latach 1810-1842, miał kancelarie w Krakowie kolejno przy ulicach: Szpitalnej 622, Rynek Główny 456, Św. Jana 466, Św. Anny 310; zachowane akta notarialne: Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddział II, ul. Grodzka (dalej: APII), sygn.WO.

w ofiarności i zaangażowaniu dla spraw społecznych i narodowych zarówno w XIX, jak i XX w.⁸

F. Jakubowski nie był rodowitym krakowianinem. Urodził się w Pińczowie, ale dokładna data jego urodzin nie jest znana. Przyszedł na świat najprawdopodobniej ok. 1798 r. Był synem lekarza, Józefa Macieja Jakubowskiego oraz Tekli z domu Różańskiej. Jego starszy brat, Jakub Józef⁹, profesor medycyny na Uniwersytecie Jagiellońskim, znany jako autor pierwszej napisanej w języku polskim nowoczesnej rozprawy z dziedziny psychiatrii, aktywnie uczestniczył w powstaniu krakowskim w 1846 r.¹⁰

Po ukończeniu gimnazjum w Krakowie F. Jakubowski rozpoczął w roku akademickim 1817/18 studia na Uniwersytecie Jagiellońskim¹¹. Po ukończeniu wymaganych studiów filozoficznych podjął w roku 1818/19 studia prawnicze. Był wówczas jeszcze obywatelem Królestwa Polskiego, tak samo jak jego rodzice, utrzymujący go w czasie studiów¹². Z zachowanych *Raportów o uczniach Wydziału Prawa* wynika, że podczas pierwszego roku studiów zdał egzamin z prawa natury, a profesor F. Słotwiński ocenił go jako pilnego, o „dobrej obyczajowości” oraz „władzach umysłowych dobrych”¹³. W kolejnym roku zdał prawo rzymskie¹⁴ oraz celującą prawo kościelne, zaś w roku akademickim 1820/21 jego studia nabrały tempa: u profesora W. Litwińskiego zdał egzaminy z prawa kryminalnego, kodeksu postępowania sądowego, zaś u A. Krzyżanowskiego z kodeksu prawa

---

⁸ O zasługach m.in. M. Strzelbickiego, S. Muczковского, E. Klemensiewicza, S. Małdeyskiego, T. Starzewskiego zob. I. Homola-Skapska, *op. cit.*, s. 49-52.

⁹ Używający na co dzień tylko imienia Józef, dane Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (dalej: Arch.UJ).

¹⁰ M. Tyrwicz, biogram F. Jakubowskiego, [w:] *Polski Słownik Biograficzny* (dalej: biogram F. Jakubowskiego), t. X, s. 383; biogram J.J. Jakubowskiego, [w:] *Encyklopedia Krakowa*, Kraków 2000, s. 329; E. Sotoki, biogram J.J. Jakubowskiego [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. X, s. 389; J.J. Jakubowski, *O metodzie leczenia psychicznej*, Kraków 1830.

¹¹ Wg spisów studentów w aktach senackich UJ, Arch.UJ, sygn. S I 417, s. 105.

¹² Dane wg raportów rocznych z egzaminów publicznych na Wydziale Prawa, Arch.UJ, sygn. WP I-28.

¹³ *Raport roczny z egzaminu publicznego uczniów katedry prawa natury od dnia 7 października 1818/19*, jak przypis 12.

¹⁴ W Archiwum UJ nie zachował się raport roczny z prawa rzymskiego w roku akademickim 1819/20, jak przypis 12.

cywilnego¹⁵. W zachowanych częściowo raportach egzaminacyjnych z kolejnych lat nie udało się natrafić na ślad dalszych egzaminów, nie figuruje także w zachowanych spisach studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, choć według ustaleń jego biografą, M. Tyrowicza, ukończył studia dopiero w 1830 r.¹⁶

W tym samym roku na terenie Królestwa Polskiego wybuchło powstanie listopadowe, wobec którego władze Wolnego Miasta Krakowa prowadziły często politykę życzliwej neutralności, „nie zauważając” pomocy udzielanej przez swych obywateli powstaniu i powstańcom, a także udziału w nim krakowian. Po klęsce powstania mocarstwa opiekuńcze zarzuciły w związku z tym Rzeczypospolitej Krakowskiej naruszenie neutralności, protestowały przeciwko udzielaniu schronienia zbiegom i emigrantom politycznym z terenu Królestwa Polskiego, a ostatecznie doprowadziły do istotnych zmian ustrojowych i wydania nowej konstytucji¹⁷.

F. Jakubowski, podobnie jak wielu jego dawnych kolegów uniwersyteckich, wziął udział w powstaniu listopadowym, i to w randze oficera¹⁸. Pobyt na terenie Królestwa Polskiego, w Warszawie, obok zaangażowania w sprawy powstańcze przyniósł publikacje literackie: tomik poezji, zawierający przedruk wcześniejszych wierszy, oraz dumy na cześć m.in. T. Kościuszki, W. Potockiego, generała J. Skrzyneckiego i T. Jeffersona¹⁹. Cały zbiorek oceniony został przez późniejszych znawców niezbyt pochlebnie, jako nacechowany zbytnim patosem, podobnie jak opublikowana w tym samym roku *Duma o gen. Madalińskim*²⁰. Warto zauważyć, iż nie był to debiut F. Jakubowskiego, który pierwsze wiersze opublikował jednocześnie z rozpoczęciem studiów prawniczych, w 1819 r., na łamach „Pszczółki Krakowskiej”. Były to utwory *Do snu* oraz elegia panegiryczna *Na śmierć Henryka Dąbrowskiego*, napisana pod wpływem wiadomości o jego śmierci i naśladująca *Śpiewy Historyczne* J.U. Niemcewicza²¹. W tym samym roku na scenie teatru J. Kluszewskiego (starosty brzegowskiego, posiada-

---

¹⁵ *Op. cit.*

¹⁶ Arch.UJ, sygn. S I 417, S I 419, S I 420, biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

¹⁷ M.in. W.M. Bartel, *op. cit.*, s. 11-12.

¹⁸ Biogram F. Jakubowskiego, s. 383

¹⁹ F. Jakubowski, *Poezje*, Warszawa 1831.

²⁰ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

²¹ *Ibidem.*

jącego wyłączność na urządzenie w Krakowie widowisk teatralnych aż do 1830 r.)²² odbyła się prapremiera tragedii historycznej F. Jakubowskiego *Mikołaj Zebrzydowski, wojewoda krakowski*²³. Choć debiutanckie utwory nie przyniosły ich autorowi sławy i uznania krytyki, zasługują na przypomnienie. Dowodzą nie tylko wielkiej pasji literackiej i ambicji młodego studenta, a później absolwenta Wydziału Prawa. Tematyka wszystkich utworów, ich patos i ton świadczą także o głębokim zaangażowaniu w sprawy narodowe, zainteresowaniu historią Polski.

Po upadku powstania Franciszek Jakubowski znalazł się ponownie w Krakowie. Rozpoczął praktykę w administracji, a następnie wymiarze sprawiedliwości w miejscowościach należących do Wolnego Miasta Krakowa: Pisarach, Czernichowie i Krzeszowicach²⁴. W 1837 roku uzyskał uprawnienia sędziowskie. Wkrótce jednak porzucił całkowicie wymiar sprawiedliwości dla notariatu, prowadząc prawdopodobnie już od końca 1839 r. własną kancelarię²⁵. Zawód notariusza wykonywał przez wiele lat, kierując swą kancelarią nieprzerwanie aż do śmierci w roku 1868²⁶.

W chwili gdy F. Jakubowski rozpoczynał karierę w notariacie, w Krakowie działało w porównaniu z latami wcześniejszymi wielu notariuszy: aż ośmiu w latach 1839-1844²⁷, podczas gdy np. w roku 1818 przejściowo jeden, a następnie dwóch notariuszy²⁸, zaś w latach 1819-1822 było ich

---

²² J. Bieniarzówna, *Wolne Miasto Kraków*, [w:] *Dzieje Krakowa*, red. J. Bieniarzówna, J.M. Małecki, J. Mitkowski, t. III, *Kraków w latach 1796-1918* (dalej: *Dzieje Krakowa*), s. 167.

²³ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ Wg M. Tyrowicza, biogram F. Jakubowskiego, notariuszem był od 1841 r., jednak na wcześniejszą datę nominacji wskazują akta notarialne F. Jakubowskiego, prowadzone od listopada 1839 r., zachowane w Archiwum Państwowym w Krakowie, Oddział II, ul. Grodzka (dalej: APII), sygn. FJ oraz pochodząca z 1840 r. wzmianka o zwrocie przez Senat Wolnego Miasta akt osobowych: *Rewers z dnia 29 października 1840 r. na wydanie akt względem konferowania posady notariusza publicznego panu Franciszkowi Jakubowskiemu*, Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddział I, ul. Sienna (dalej: API), sygn. WMK V-20.

²⁶ I. Homola-Skańska, *op.cit.*, s. 49-50.

²⁷ Np. w 1841 r. poza – F. Jakubowskim – S. Korytowski, A. Matakiewicz, J. Nonast, W. Olearski, I. Ostaszewski, F. Placer, M. Strzelbicki, APII, sygn. FJ, SK, AMa, JN, WO, IO, FP, MS.

²⁸ W. Olearski, A. Matakiewicz, *op. cit.*

trzech²⁹. Liczba ludności Krakowa wynosiła około 25.000 na początku lat dwudziestych (wraz z okręgiem około 95.000), około 32.000 na początku lat trzydziestych (wraz z okręgiem ponad 120.000) i nieco ponad 40.000 w ostatnich latach istnienia Wolnego Miasta (wraz z okręgiem ponad 140.000)³⁰.

Za dokonywane przez siebie czynności i sporządzane akty notariusze pobierali opłaty, których wysokość w porównaniu z czasami Księstwa Warszawskiego została w 1826 r. nieznacznie podwyższona: m.in. za sporządzenie większości aktów wprowadzono w Krakowie stawkę sześciu złotych, zaś w Chrzanowie czterech złotych, za sporządzenie wyciągu i wypisu z aktu odpowiednio: trzy i dwa złote³¹. Notariusze zobowiązani byli do respektowania tzw. „prawa ubogich” i sporządzania bez jakichkolwiek opłat aktów na prośbę strony ubogiej lub włościan. Mieli jednak prawo przyjąć zaofiarowane dobrowolnie przez stronę wynagrodzenie w wyższej – niż to wynikało z przepisów – wysokości.

Aktywność zawodowa notariuszy, a zarazem dochodowość ich kancelarii była zróżnicowana. I tak jednak notariusze krakowscy znajdowali się w znacznie lepszej sytuacji niż ich koledzy z Chrzanowa, wchodzącego w skład okręgu Wolnego Miasta Krakowa³². W Krakowie na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych XIX w. notariusze sporządzali od około pięćdziesięciu³³ do ponad pięciuset³⁴ aktów rocznie, zaś łącznie wszyscy sporządzali w tym czasie około 1500-2000 aktów³⁵. Dane te nie wyczerpują całej aktywności notariuszy, dają jednak wyobrażenie o ich działalności. Prowadzenie kancelarii notarialnej nie zawsze zatem – nawet w samym Krakowie – przynosić musiało wysokie dochody. Dla porównania, prezes Senatu Wolnego Krakowa pobierał w latach 1838-1844 roczną pensję

---

²⁹ W. Oleński, A. Matakiewicz, I. Rogalski, *op. cit.*

³⁰ J. B i e n i a r z ó w n a, *Dzieje Krakowa*, s. 46.

³¹ Art.13-19, Uchwała Senatu Wolnego Miasta Krakowa z dnia 5 maja 1826 r., *op. cit.*

³² Notariusze chrzanowscy dokonywali i sporządzali rocznie zaledwie około stu czynności i aktów, D. M a l e c, *Notariat...*, s. 200.

³³ J. Nonast, jak wynika z zachowanych repertoriów najmniej popularny wśród krakowian notariusz, np. w 1841 r. sporządził zaledwie 32 akty, APII, sygn. JN.

³⁴ Np. A. Matakiewicz (z wyjątkiem ostatnich dwóch lat urzędowania) sporządzał przeciętnie ok. pięciuset aktów rocznie, liczbę tę niemal od początku prowadzenia kancelarii przekraczał S. Korytowski, APII, sygn. AMA, SK.

³⁵ D. M a l e c, *op. cit.*, s. 201.

w wysokości 18.000 złotych, senatorowie 6.000 złotych, zaś kancelista 1500 złotych³⁶.

F. Jakubowski otworzył kancelarię w kamienicy przy Rynku Głównym³⁷. Podobnie zatem jak pozostali krakowscy notariusze ulokował się w samym centrum miasta. W tej samej części krakowskiego Rynku Głównego od lat znajdowały się inne kancelarie notarialne: w latach 1812-1816 prowadził tam kancelarię W. Olearski, a w latach 1823-1845 I. Ostaszewski³⁸. W porównaniu z innymi urzędującymi wówczas notariuszami szybko zdobył zaufanie krakowian, coraz chętniej korzystających z jego usług prawnych. W pierwszych dwóch miesiącach działalności (listopad, grudzień 1839 r.) sporządził wprawdzie zaledwie dziesięć aktów, w roku 1840 około stu pięćdziesięciu, w kolejnych dwóch latach zbliżył się jednak do blisko czterystu aktów, zaś od roku 1845 sporządzał ich ponad pięćset rocznie³⁹.

F. Jakubowski nie ograniczał się jedynie do pracy notariusza. Przed wybuchem rewolucji krakowskiej w 1846 r. pełnił także funkcję sekretarza w Wydziale Spraw Wewnętrznych i Policji Senatu Wolnego Miasta Krakowa⁴⁰. Gdy w lutym 1846 r. w Krakowie i jego okręgu doszło do wybuchu powstania, podczas którego proklamowano odrodzenie państwa polskiego, F. Jakubowski wziął w nim aktywny udział, zajmując ważne stanowisko we władzach wojskowych. Początkowo był zastępcą, później następcą komendanta placu J. Czerwińskiego, gdy ten awansował na krótko na wodza naczelnego⁴¹. Komendanci placów w Krakowie i Podgórzu, podobnie jak komendant odwachu i gubernator Krakowa, powołani przez dyktatora powstania J. Tyssowskiego, podlegali Wodzowi Naczelnemu Siły Zbrojnej Narodowej⁴². Gdy w okresie dyktatury J. Tyssowskiego powołana została u jego boku nowa instytucja – Rada Nieustająca (Główna), jej członkiem

---

³⁶ M. G ó r k i e w i c z, *Ceny w Krakowie w latach 1796-1914*, Poznań 1950, s. 232.

³⁷ Zgodnie z ówczesną, ciągłą numeracją wszystkich krakowskich nieruchomości pod numerem 455, APII, sygn. FJ.

³⁸ W. Olearski, Rynek nr 456; I. Ostaszewski, Rynek nr 453, APII, sygn. WO, IO.

³⁹ APII, sygn. FJ.

⁴⁰ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

⁴¹ M. T y r o w i c z, *Jan Tyssowski i rewolucja 1846 r. w Krakowie. Dzieje porywu i pokuty*, Kraków 1986, s. 89.

⁴² W.M. B a r t e l, *Ustrój i prawo Wolnego Miasta Krakowa (1815-1846)*, [w:] *Historia państwa i prawa Polski*, t. III, *Od rozbiorów do uwłaszczenia*, red. J. Bardach, M. Senkowska-Gluck, Warszawa 1981, s. 832.

został brat notariusza Jakubowskiego, Jakub Józef⁴³. Rychły upadek zaledwie dziewięciodniowego powstania przyniósł najpierw okupację Krakowa, a następnie jego wcielenie do monarchii habsburskiej, której władze zaczęły nazywać zaanektowane terytorium Wielkim Księstwem Krakowskim⁴⁴.

Likwidacja Wolnego Miasta nie przyniosła początkowo większych zmian w obowiązującym prawie, nadal utrzymane zostały dotychczasowe zasady organizacji i działania notariatu. W roku upadku Rzeczypospolitej Krakowskiej w mieście działało sześciu notariuszy: E. Ekielski (od 1846 r. przy ul. Św. Jana nr 484/5), S. Korytowski (w 1846 r. przy ul. Grodzkiej nr 84/5), F. Placer (w 1846 r. przy ul. Mikołajskiej nr 648), M. Strzelbicki (w 1846 r. przy ul. Grodzkiej nr 101) oraz J. Nonast i F. Jakubowski – nadal w tych co poprzednio lokalach. F. Jakubowski prowadził nieprzerwanie swą kancelarię, przy czym w roku rewolucji krakowskiej, mimo aktywnego w niej udziału, sporządził ponad pięćset aktów. W następnym roku (1847) jego kancelaria zanotowała rekordowo wysokie obroty: sporządzono w niej aż 735 aktów. Wpływ na taki stan rzeczy mogło mieć zawieszenie w latach 1846-1847⁴⁵ działalności przez znanego notariusza S. Korytowskiego, pełniącego w czasie powstania krakowskiego funkcję komisarza powiatu krakowskiego oraz przewodniczącego Trybunału Rewolucyjnego⁴⁶. Ważnym czynnikiem musiała być jednak popularność samego F. Jakubowskiego, zaufanie, jakie swą działalnością zawodową oraz patriotyczną wzbudził wśród krakowian, skoro inni notariusze nie zanotowali aż tak znaczącego wzrostu liczby klientów⁴⁷.

Niezależnie od pracy zawodowej F. Jakubowski, także po likwidacji Wolnego Miasta, uczestniczył w działalności niepodległościowej. Wraz z początkiem Wiosny Ludów w Krakowie wszedł w marcu 1848 r. w skład Komitetu Obywatelskiego, a następnie Narodowego. Gdy do Wiednia udała się galicyjska deputacja z petycją do cesarza, w jej skład jako reprezentant Krakowa wszedł także F. Jakubowski⁴⁸. Deputacji nie dopuszczono jednak

⁴³ M. Tyrowicz, *op. cit.*, s. 119, 242.

⁴⁴ Na mocy patentu cesarza Ferdynanda I z dnia 16 listopada 1846 r., W.M. Bartel, *op. cit.*, s. 795.

⁴⁵ APII, sygn. SK.

⁴⁶ M. Tyrowicz, *op. cit.*, s. 119-120.

⁴⁷ Np. E. Ekielski, APII, sygn. EK.

⁴⁸ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

w pełnym składzie przed oblicze cesarza, który przedłożony mu adres przekazał ministrom do urzędowego załatwienia⁴⁹. Na krótko powrócił do Krakowa, który opuścił ponownie po walkach ulicznych i bombardowaniu miasta w dniach 25-26 kwietnia 1848 r. Wraz z innymi członkami rozwiązanego Komitetu Narodowego wyjechał do Wrocławia⁵⁰. Wziął tu w maju 1848 r. udział jako reprezentant Krakowa w zjeździe polityków polskich ze wszystkich zaborów⁵¹. W tym czasie we Wrocławiu opublikowana została patetyczna odezwa *Do ludów Europy*, potępiająca gwałty austriackie, której autorem był prawdopodobnie F. Jakubowski⁵².

Po powrocie do Krakowa, nadal prowadząc kancelarię notarialną, angażował się wciąż w pracę polityczną i społeczną, tym razem w odrodzonym po półwiecznej przerwie samorządzie miejskim. Gdy w 1848 r. odbyły się wybory do Rady Miejskiej, w jej składzie znalazł się także F. Jakubowski⁵³. Wśród wybranych wówczas 30 radnych z miasta Krakowa prawnicy (adwokaci, notariusze, doktorzy praw) stanowili największą, aż dziewięćosobową grupę⁵⁴. Jesienią 1848 r. Rada delegowała F. Jakubowskiego najpierw do gubernatora W. Zaleskiego, a następnie wraz z jej przewodniczącym J. Krzyżanowskim⁵⁵ oraz K. Langem⁵⁶ do Wiednia, dla realizacji jej postulatów w rządzie. Szczegóły misji nie są bliżej znane⁵⁷, wiadomo jednak, że po szybkim powrocie do Krakowa, członkowie delegacji spotkali się z niezyczliwym przyjęciem mieszkańców miasta. F. Jakubowski tłumaczył wcześniejszy powrót delegacji chęcią zorientowania się w nastrojach społecznych, nie uspokoiło to jednak zgromadzonych,

---

⁴⁹ J. Bieniarzówna, *Od Wiosny Ludów do powstania styczniowego*, [w:] *Dzieje Krakowa*, s. 185-186.

⁵⁰ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

⁵¹ M. Tyrowicz, *Polski kongres polityczny we Wrocławiu 1848 r.*, Kraków 1946, s. 69.

⁵² Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ J. Bieniarzówna, *op. cit.*, s. 192.

⁵⁵ Znanym krakowskim sędzią i prezesem sądu w okresie Wolnego Miasta, rewolucyjnym ministrem sprawiedliwości w 1846 r., a podczas Wiosny Ludów przewodniczącym Komitetu Narodowego w Krakowie, *op. cit.*, s. 103, 185, 188, 192.

⁵⁶ W czasie Wiosny Ludów sekretarz Komitetu Narodowego, *op. cit.*, s. 192.

⁵⁷ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

których oburzenie doszło do tego stopnia, że musiał w obronie własnej powoływać się na immunitet posła⁵⁸.

W lutym 1849 r. powołany został do Komitetu Bezpieczeństwa w Krakowie, złożonego z urzędników austriackich oraz czterech przedstawicieli Rady Miejskiej⁵⁹. Komitet sprawował przejściowo nadzór nad policją, odebrany Radzie przez władze austriackie. Gdy w kwietniu tego samego roku Komitet został rozwiązany, F. Jakubowski zaprzestał dalszej działalności samorządowej, poświęcając się ponownie notariatowi i działalności literackiej. Ostatnim przejawem jego aktywności społecznej było członkostwo w *Institut de l'Afrique* w Paryżu, zwalczającym niewolnictwo⁶⁰.

W latach 1848-1849 w jego kancelarii sporządzano mniej aktów niż poprzednio, co tłumaczyć można wymienionymi wyżej funkcjami i obowiązkami. W następnych latach liczba aktów utrzymywała się na zbliżonym poziomie, choć wejście w życie na terenie Krakowa w 1852 r. austriackiego kodeksu cywilnego ABGB⁶¹ zachwiało działalnością pozostałych notariuszy. Osłabienie tempa pracy kancelarii Jakubowskiego stało się widoczne dopiero od roku 1857⁶², mimo iż z chwilą wprowadzenia w 1859 r. na terenie dawnego Wolnego Miasta austriackiej ustawy notarialnej z 1855 r. był jednym z zaledwie trzech krakowskich notariuszy, którzy uzyskali wymagane przepisami zatwierdzenie przez odpowiednie władze austriackie⁶³. Być może spadek aktywności pozostawał w związku ze zmianą lokalizacji kancelarii, przeniesionej w roku 1854 na ulicę Św. Jana⁶⁴. W 1863 r. F. Jakubowski przeniósł kancelarię poza obręb ścisłego centrum, wyznaczonego linią krakowskich Plant, na ulicę Podwale nr 83, znajdującą się wówczas w przedmiejskiej dzielnicy Piasek⁶⁵. Notariat nie przyniósł mu

---

⁵⁸ A. B a t o w s k i, *Diariusz wypadków 1848 r.*, oprac. M. Tyrowicz, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1974, s. 363; biogram F. Jakubowskiego s. 384; H. Barycz udział w deputacji przypisywał bratu Franciszka, Józefowi; F. H e c h e l, *Kraków i ziemia krakowska w okresie Wiosny Ludów* w opracowaniu H. Barycza, Wrocław 1950, s. 219.

⁵⁹ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384, J. B i e n i a r z ó w n a, *op. cit.*, s.199.

⁶⁰ Biogram F. Jakubowskiego, s. 384.

⁶¹ *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* z 1811 r.

⁶² Np. w 1848 r. 391 aktów, w 1849 r. 410 aktów, w 1851 r. 309 aktów, w 1852 r. 324 akty, w 1857 r. 71 aktów, w 1858 r. 92 akty, APII, sygn. FJ.

⁶³ D. M a l e c, *Notariat w Departamencie...*, s. 202.

⁶⁴ Początkowo ul. Św. Jana nr 464, od 1857 Św. Jana nr 466, AP II, sygn. FJ.

⁶⁵ *Ibidem*.

fortuny; dom, w którym znajdowała się ostatnia kancelaria, stanowił własność jego brata Józefa, a w wykazie właścicieli nieruchomości w Krakowie Franciszek Jakubowski nie figurował⁶⁶.

W ostatnim okresie życia najwięcej czasu poświęcał niewątpliwie swej dawnej, porzuconej w ostatnich latach pasji literackiej. Zajął się twórczością dramaturgiczną, po raz kolejny akcentując swe przywiązanie do historii i symboli narodowych. W 1858 roku ogłosił drukiem tragedie historyczne *Kiejstut* oraz *Filip II*. W roku 1862 w drukarni J. Czecha wydany został ostatni dramat sceniczny Jakubowskiego, *Samuel Zborowski*, zadedykowany wieloletniemu przyjacielowi A. Młockiemu⁶⁷. Wymienione utwory także zostały krytycznie ocenione przez znawców, zarzucających autorowi sztuczną wzniosłość, deklamatorstwo i brak uczucia⁶⁸, zaś autor został szybko zapomniany jako dramaturg. Niedocenione próby literackie spowodowały po raz kolejny skoncentrowanie się na notariacie, z mniejszymi wszakże sukcesami niż w poprzednich latach. Franciszek Jakubowski zmarł 31 maja 1868 r. w Krzeszowicach, prowadząc niemal do ostatnich dni życia kancelarię notarialną.

Wybitny działacz polityczny i społeczny, poeta i dramaturg, uczestnik wielu zrywów narodowych I połowy XIX w., aktywny i popularny prawnik był niewątpliwie człowiekiem o szerokich zainteresowaniach, wszechstronnym wykształceniu i niespożytej energii, czego dowiodło całe jego życie. Szybko jednak został niesłusznie zapomniany. Być może niniejszy tekst przywróci pamięć o Franciszku Jakubowskim, popularnym niegdyś notariuszu krakowskim.

Dorota Malec

---

⁶⁶ *Wykaz domów Miasta Krakowa i przedmieść*, [w:] *Kalendarz Krakowski na rok 1861* (tzw. *Kalendarz Czecha*), Kraków 1861, wykaz dołączony w formie dodatku bez numeracji stron.

⁶⁷ Biogram F. Jakubowskiego s. 384; F. J a k u b o w s k i, *Samuel Zborowski. Tragedia w V aktach*, Kraków 1862.

⁶⁸ *Ibidem*.

Elegia
na śmierć Generała Henryka Dąbrowskiego*

Grobowym dźwiękiem zajeżdż dzwony;
Pospołtazi zatrwożone zmysły;
Rozlaś się smutek wśród mogił upłony,
I w drzewach ci eniach godami erci bęsy .
    Donure aby pi enie
    Niesie na skrzydłach boleci
    Al Polski Synów pod Niebios sklepienie,
    A odgłos śawy w obłokach szeleci .

Gdy noc utula czułość braci łale,
W dalekich echach jki malleje i kona;
Bardziej! We łutni powiecon chwale,
Niech drżni e serca nalażuje struna
    Powie Dąbrowski ego czyny,
    Ktore zdumi pole wi eki;
Wielkośćch przyłmi te wi etne wawrzyny,
    Jakimi jała pyszny Rzym i Greki .

Wolno mi dzisiaj, gdy rzeźwnemi łami
    Oczy Polaka prawego zalane;
Werusey popioły Ż ygmuntów jkami,
    Wezwa Kociuszeko! Tw e cienie kochane?
    Ż Henrykiem w nieszczęła chwili
    Wył e za wolno walczyli,
I gdy Polaków matka lega w grobi e,
    Tył, on zemstę zaszczenia G łobie.

Smutne przemocy, upadku Pomniki!
    Wy krwi wsparaci umione niwy!

---

* Debiutancki utwór opublikowany w „Pszczółce Krakowskiej” 1819, nr 2 z dnia 17 października 1819 r.

Gdzie egon znalazł ni eprzejrzane szyki;
Tu dla was obu padł os ni eszedł wy .
Próbo wolnych ludów mstwo,
Gdy burzy wci ekolbrze,
Wydziera szali przeznacze ewycisłwo;
Znika O jczyzna! ..... zostaj nadzie eje!

Czas nawet wspomniebofesnych ni e koi,
Zami rozpaczy Wódz skrapia kajdany,
Do ona matki syn zblży siłboi,
Jej rana srosze zadaje mu rany:
I Dęrowski zgna pola,
Gdzie go zasmuca kłsk tyle;
Chlub jest zemsta, ohydni ewola
Wypki em spoczha swobod mogile .

Jakę Katonów ni ezównnanłnota!
Ów tracc wolnoł rki wasnych umi era;
Tym chocia burza przeciwnoci miota,
Stacilwichry i fale odpi era.
W grońnych Alcyda szeregach,
Co na wiat ciskałpioruny,
Bład siałtrwogłpo Adygi brzegach,
Odgozem chwajłzalegałbi eguny.

O wy Hatejskie, Apeninu skaył
Wiaadki odwagi i ni eszedłlech itów!
Szczki em ich mieczy wasze echa braniał
Jeżc ilełrazy z ni ebosłaych szczytów
Po boju w chwili wytchnienia,
Miełbratni ej mowy dłwki
Szerzył skargi dłu i w estchnienia,
A wiatr do Polski unosiłich jki .

Tylko Dęrowski obce trwosłgrodył
Czy same gruzy wiaadczłjego imił

Powiedz Warszawo, mówcie Wisy wody!
Gdy zawiliły się wszystkie obrzeżni e
Chciał ujarzmić kraje,
Których sił chwiał zasady;
On z garstk Braci młody odpór daje!

Chlubo Narodu i Ziomków zaszczyćcie!
Polska nie stawia kolosów twej chwale,
Ty w sercach wdzięcznych W spóbraci masz łci e,
Najtrwalszy pomnik wznoszą ci ich łe .
Runął tron, wylśni e,
Czas na gruzach spycha wieki,
Sawa Kamillów, Czarnieckich ni e zginie,
Poda j wiatu potomek daleki .

Franciszek Jakubowski